

BASKOVSKI UTRIP

Slovenski ljudski plesi zunaj naših etničnih meja

TANJA DRAŠLER

Domovina Baskov se nahaja na skrajni zahodni strani Pirenejev in vključuje okoliške pokrajine (4 province v Španiji) in 3 province v Franciji. Euskal Herria ali Euskadi, kakor domovini rečejo Baski, lahko primerjamo s Slovenijo. Slovencev je približno toliko kot Baskov, blizu so nam tudi po politični plati, saj se na tak ali drugačen način trudijo doseči tako zeleno politično neodvisnost od Španije in si nas pogosto jemljejo za zgled ter z zavidanjem spremljajo našo novejšo zgodovino.

Pravijo, da je baskovska domovina tam, kjer se govori baskovski jezik ali euskarščina. Jezik, ki so ga starodavna plemena govorila pred 5000 leti je preživel vdore Romanov, Vizigotov, Arabcev, Francozov in Špancev. Jezikoslovci so zaman iskali sorodstvene vezi baskovščine z različnimi neindoevropskimi jeziki. Jezik so preganjali vse do leta 1960, ko se je najprej uveljavil v lokalni katoliški cerkvi in na radiu. Po letu 1979 se je baskovščina pričela poučevati v šolah, leto pozneje pa je ob španščini postala uradni jezik v provinci Baskiji.

Danes čedalje več mladih razume in govori euskarščino, saj se zavedajo, kako pomemben je jezik za ohranjanje identitete naroda, kulture in seveda folklore. Pravijo, da brez baskovščine ni Baskov.

Baske sem spoznala v prebivalcih Bilbaa, mesta, ki je zraslo ob obali Atlantika. Še pred nedavnim je bilo eno najbolj nepriljubljenih industrijskih mest v tem delu Evrope. Težka industrija in onesnažen zrak sta bila glavna krivca za tak sloves. Mesto je bilo resda nepriljubljeno, vendar je bilo že od nekdaj eno najuspešnejših mest v Španiji na vseh področjih; verjetno gre prav tu iskati razlog, zakaj se Baski tako trudijo vzpostaviti neodvisnost od Španije. Stilska preobrazba mesta se je pričela z gradnjo Gugenheimovega muzeja. Danes mesto resnično očara, predvsem mlade oči, saj je polno nenavadnih in zanimivih podrobnosti, ki jih lahko najdete skoraj na vsakem koraku, od mostov, mestnih luči, klopi ob reki do zanimivih lokalov, kjer posedajo mladina. Hkrati pa mesto ni izgubilo tradicije, saj je ohranilo tipično arhitekturo obmorskih mest in zagotovilo tako mlajšim kot starejšim prebivalcem prijetno bivanje.

V samem središču mesta se nahaja društvo Bizkaia euskal folklor elkarte. Ustanovljeno je bilo za raziskovanje, arhiviranje, spodbujanje in širjenje tradicionalne kulture, seveda s poudarkom na tradicionalni baskovski kulturi. Rezultat dolgoletnega delovanja je bogat arhiv, knjižnica z literaturo, zapisi plesov in besedili pesmi, s tradicional-

nimi inštrumenti, z nošami, zvočnimi in filmskimi posnetki, diaarhivom, fotografskim arhivom ... Imajo pol-profesionalni snemalni studio in pripadajoče snemalne pripomočke. Ukvarjajo se tudi z izobraževanjem plesnih učiteljev tradicionalnih baskovskih plesov, s pripravo srečanj, z organizacijo plesnih delavnic, tečajev domačih plesov in plesov drugih etničnih skupin. Prav zanimanje za slednje je bilo vzrok, da sem lahko spoznala Baske in njihovo kulturo.

Gospod Sabin Eiguren Apraiz, dolgoletni idejni, strokovni in umetniški vodja društva, ter njegova desna roka Ana Gallo Deusto sta namreč v želji po stiku baskovske in slovenske kulture in v iskanju plesnega učitelja iz Slovenije prek svetovnega spleta našla stran Javnega sklada za kulturne dejavnosti. Ta je prijazno priskočil na pomoč - in tako sem pričela priprave na svoje prvo "plesno poslanstvo".

Kot poklicnemu turističnemu tehniku mi žilica ni dala miru, da ne bi razmišljala širše od golih plesnih korakov. Smiselno se mi je zdelo, da tečajnike najprej seznanim z našo deželo, s pokrajinami, kulinariko (na prvem srečanju sem jim postregla z domačo potico in šilcem domačega žganja, ki sem ga prinesla s seboj). Zato sem si priskrbela kar nekaj propagandnega gradiva (brošure, zemljevidi, predstavitevna zgoščenka o Sloveniji). Zdelo se mi je pomembno, da tečajniki najprej dobijo splošni vtis in spoznajo utrip dežele, katere plese bodo spoznavali.

Že med pripravami so me opozorili, da tečajniki niso člani folklornih skupin in si predvsem ne želijo učenja stiliziranih plesov. Tečajniki so ljudje, ki se srečujejo v tem društvu zaradi želje po plesanju "tradicionalnih" plesov, tako domačih kot tujih. Nekateri so stalni člani, nekateri pa so prišli prvič, kar je pomemben podatek za sestavo primerne- ga programa. S seboj sem lahko peljala godca, zato sem imela precej več možnosti za sestavo ustreznega programa, ki je moral biti preprost (vsaj prvi teden tečaja), zanimiv, vendar ne preveč enoličen. Predvsem pa je pomembno, da je vsebina skupaj z učiteljem in glasbenikom dovolj prilagodljiva, saj je teorija eno, praksa pa drugo.

Moj cilj je bil plesalce spoznati z vsemi pokrajinami in jih naučiti vsaj tri plese iz vsake. Obdelali smo plese iz Primorja (stu ledi, dopaši iz Ospa, šaltin), Prekmurja (drmač, sotiš, točak), Soške doline (čotasta, mrzulin, coklarska), Bele krajine (carska kasa, nemo kolo, seljančica), s Štajerske (pobreška polka, kosmatača), Koroške (veverica, pastirica), Gorenjske (svatbena polka, žakle šivat, koutre šivat) ter špicpolko iz osrednje Slovenije. Skupaj 20 plesov, kar ni malo. Vendar so se učenja lotili tako zavzeto in z veseljem, da sem se že pripravljala, kako bi program razširila. K splošnemu vzdušju je precej pripomogel Gregor Vidmar, harmonikar, ki je poskrbel, da so bile vaje še bolj dinamične in sproščene, kot bi bile sicer.

Na razpolago smo imeli 14 dni, 2 uri na dan. Učenje smo pričeli s klasičnimi ogrevalnimi vajami ter privajanjem na ples v paru, saj le-tega Baski skorajda ne poznajo. Tako

smo morali najprej usvojiti lekcijo "plesalec vodi, plesalka mu sledi in se prepusti", kar v začetku ni bilo najbolj preprosto. Plesalci so imeli težave s prijemom in vodenjem, plesalke pa se kar niso hotele preveč prepustiti plesalcu. Vendar nam je s preplesavanjem klasične polke in valčka približno uspelo usvojiti to pomembno prvino slovenskih ljudskih plesov. Naslednji stilski problem, ki smo ga reševali sproti, je bilo njihovo plesanje po prstih in pretirano potresavanje telesa. To je bila normalna posledica plesanja njihovih tradicionalnih plesov, ki jih izvajajo precej na prstih, zelo lahkotno in venomer s potresavanjem. Sicer se tudi njihovi plesi izvajajo v parih, vendar plešejo bolj ali manj prosto drug okrog drugega ali pa po krogu. Med plesi, ki so jim delali največ težav, sta bila npr. sotiš in točak, zelo hitro pa so usvojili ta potreseno in drmač. Zelo so uživali v preplesavanju stu ledi in koroške veverice, saj jim malce bolj elegantna drža in mehkoba gibov nista bili tuji. Zelo so bili navdušeni nad malo bolj zahtevnimi svatbenimi polkami z Gorenjske. Sprva sem imela pripravljene preprostejše variante, vendar so vztrajali, da se preizkusijo tudi v zahtevnejših korakih. Sestavni del vsake vaje je bilo tudi ponavljanje in utrjevanje, čemur smo namenili zadnja dva dneva.

Vsako vajo so posneli s kamero, na koncu pa so z Gregorjem posneli tudi zvočni zapis vseh viž, saj so želeli imeti delovno zgoščenko, da bi lahko vadili in ponavljali tudi po tečaju.

Enkrat na mesec društvo svoje aktivnosti predstavi na osrednjem trgu in zato smo tudi mi oblikovali krajši program, primeren za tako predstavitev. Nad potekom celotnega tečaja je bedel gospod Sabin, ki je imel nadzor nad snemanjem in izvajanjem tečaja. Ker je sam prav tako učitelj plesa in eden najboljših plesalcev, je večkrat posegel v učenje in na svoj način poizkušal pomagati drugim, da so lažje osvajali korake.

S plesalci smo navezali pristrčne stike, tu pa tam smo se družili tudi po vaji, tako sva z Gregorjem še bolj spoznala njihovo kulturo, način razmišljanja in življenje Baskov. Predvsem pa sta mi postala ljuba gospod Sabin in Ana. Malo je ljudi, ki bi bili tako predani plesnemu izročilu, kot sta ravno 70-letni Sabin in njegova pomočnica Ana. Po vsaki vaji sta naju odpeljala na večerjo, ki je bila vedno drugačna in polna kulinaričnih posebnosti in značilnosti. Tako sva baskovsko kulturo spoznavala tudi s kulinariko, ki je bogata z ribami, kakršnih Sredozemlje ne pozna; zelo radi imajo male zelene paprike, ki imajo res odličen okus, menda zaradi kakovostne vode in obilnih padavin v času, ko je to za pridelek najbolj pomembno. Imajo tudi posebno vino, ki ga pridelujejo samo na tem območju - txacoli. Vse, kar sta delila z nama, ima velik pomen zanju ter za Baske nasplah, saj svojo domovino resnično ljubijo in spoštujejo tradicijo, čeprav se na področju folklorne dejavnosti srečujejo s podobnimi problemi kot mi. Mladi sicer sodelujejo v skupinah in se učijo plesov, vendar ne dovolj poglobljeno, pozna se vpliv stilizacije, izgublja se sama vsebina, zahteve občinstva na festivalih so podobne kot povsod drugje: ples naj bo atraktiven in zanimiv.

Učenje slovenskih plesov v Baskiji je bila odlična izkušnja. Enkratno je v plesu in druženju spoznavati neko deželo, o kateri veš bore malo. Kot plesni učitelj pridobiš nove izkušnje, spoznaš, za kaj je kdo bolj dovzeten, kateri plesi so bolj primerni, kateri manj ... Še posebno mi je bilo v čast in veselje poučevati ljudi, ki so z velikim navdušenjem sprejeli slovenske ljudske plesne.

In še nekaj: ob odhodu so naši novi prijatelji v želji, da v prihodnosti nadgradimo usvojeno plesno znanje, zapeli poslovilno pesem in podarili precej videoposnetkov svojih plesov in zgoščenk z ljudsko glasbo. Te so na voljo vsem, ki bi jih morda zanimala baskovska kultura.

Tanja Drašler (v sredini) na Folklornem taboru za odrasle.
(Foto: Metka Knific, Novo mesto, januar 2006.)